

Opgave 3 Oog in oog met een beer

De Franse antropoloog Natasja Martin is gespecialiseerd in volkeren die leven volgens het animisme. Volgens Martin bestaat er in het animisme geen scheidslijn tussen natuur en cultuur, mens en niet-mens. Mensen delen een universele ziel met alle andere wezens. Niet alleen dieren, maar ook planten, voorwerpen, landschappen en weersomstandigheden maken volgens het animisme deel uit van één allesomvattend organisme en zij hebben ook allemaal een ziel of een geest. Het animisme vormt hiermee kritiek op een dualistische manier van denken.

Donna Haraway bekritiseert de dualistische denkwijze ook. In tegenstelling tot de opvatting van het animisme, gebruikt zij het beeld van de mens als cyborg.

4p 17 Geef weer waarom Haraway het beeld van de mens als cyborg gebruikt. Beargumenteer vervolgens welke opvatting over de mens jij het meest overtuigend vindt, die van Haraway of die van het animisme. Geef in je argumentatie:

- een afweging van de opvattingen van Haraway en het animisme,
- een uitleg van het begrip monisme, en
- een uitleg van het begrip dualisme.

Tijdens een van haar reizen kwam Martin oog in oog te staan met een beer die haar aanviel en haar kaak verbrijzelde, waarna ze moest worden geopereerd. In het boek *Geloven in het wild* beschrijft ze hoe ze in het ziekenhuis als zwaargewonde patiënt de afzondering in een onpersoonlijke ziekenhuiskamer ervaart. Langzaam is ze aan het herstellen en beseft ze dat de ontmoeting met de beer haar veranderd heeft. Ze realiseert zich dat ze niet onafhankelijk van de omgeving bestaat en dat elk wezen niet enkelvoudig is, maar meervoudig. Met een meervoudig wezen bedoelt ze een wezen dat verbonden is met andere wezens, die allemaal op elkaar inwerken. Haar schrijfstijl laat zien hoe heftig de ontmoeting met de beer was:

tekst 1

Mijn lichaam na de beer na zijn klauwen, mijn lichaam in het bloed en zonder de dood, mijn lichaam vol leven, draden en handen, mijn lichaam in de vorm van een open wereld waar meervoudige wezens elkaar ontmoeten, mijn lichaam dat zich met hen herstelt, zonder hen [...].

bron: N. Martin, *Geloven in het wild*, 2022

De mens wordt volgens Helmuth Plessner gekenmerkt door excentrische positionaliteit. Een van de antropologische wetten die hij formuleert, is de wet van natuurlijke kunstmatigheid.

- 2p 18 Leg uit wat Plessner bedoelt met excentrische positionaliteit, met:
- tekst 1, en
 - de wet van natuurlijke kunstmatigheid.

In *Geloven in het wild* probeert Martin vanuit allerlei invalshoeken te achterhalen wat de confrontatie met de beer voor haar heeft betekend. Haar boek is een onderzoek naar de verhouding tussen mens en dier, en een literair verslag van haar transformatie.

- 1p 19 Leg de wet van de bemiddelde onmiddellijkheid uit met het voorbeeld van Martins boek.

Na veel operaties keert Martin terug naar de plek waar de beer haar heeft aangevallen. Ze raakt steeds meer verstrikt in allerlei hersenkronkels. In een crisis ervaart ze dat ze nergens meer vat op heeft:

tekst 2

Het houvast breekt af, de rotsen vallen, zo staat het ervoor. En de vrienden storten te pletter aan de voet van de rotswand. Bezondig ik me aan een slechte alpinistenmetafoor? Ik geloof het niet. Ik kan het niet precies omschrijven, maar ik heb één zekerheid: er resoneert iets in mij, iets wat pijn doet en desoriënteert.

bron: N. Martin, Geloven in het wild, 2022

De ervaringen die Martin beschrijft in tekst 1 en tekst 2, tonen overeenkomsten met verschillende aspecten van ecologisch denken zoals Timothy Morton dat beschrijft.

- 2p 20 Leg uit welk aspect van Mortons ecologische denken te herkennen is in **tekst 1**.
Leg vervolgens uit welk **ander** aspect van Mortons ecologische denken te herkennen is in **tekst 2**.

Let op: de laatste vraag van dit examen staat op de volgende pagina.

Martin heeft haar confrontatie met een beer overleefd, maar dat geldt niet voor dierenactivist Timothy Treadwell. Hij verbleef dertien zomers tussen de grizzlyberen in Alaska om ze te leren kennen en te onderzoeken, en maakte in vijf jaar meer dan honderd uur videomateriaal en veel foto's. Hierop is te zien dat hij erg dicht bij de beren in de buurt kwam, hen soms aanraakte en speelde met de jonge beren. Door de relatie die hij met de beren opbouwde, zei hij een uitweg te vinden uit zijn alcohol- en drugsverslaving.

Vinciane Despret pleit voor een andere benadering van dierenonderzoek dan die van het gangbare wetenschappelijke onderzoek. Die andere benadering heeft twee uitgangspunten. Het eerste uitgangspunt is dat dierenonderzoekers zich niet alleen op uiterlijk waarneembaar gedrag moeten richten, maar ook het perspectief van het dier bij het onderzoek moeten betrekken.

- 2p **21** Geef het **andere** uitgangspunt weer waar Despret voor pleit in wetenschappelijk onderzoek naar het gedrag van dieren. Beargumenteer vervolgens met het voorbeeld van Treadwell of je het met dit uitgangspunt van Despret eens bent.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.